

TÜRK ORDUSUNUN TOPLUMSAL KÖKENİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Ahmet Taner KİŞLALI

Sadece az gelişmiş ülkelerde değil, ileri derecede sanayileşmiş ülkelerde ve hatta sosyalist rejimlerde bile önemli bir baskı grubu niteliğini koruyan ordunun siyasal yaşamdaki rolünü, onun toplumsal kökenini gözönüne almadan, yeterli biçimde açıklamak olanağı yoktur. Ordunun toplumsal kökeni derken söz konusu olan şey ise, genellikle o ordunun profesyonel kadrosunu oluşturan subay ve assubayların toplumsal kökenleridir. Subay ve assubayların toplumsal kökenlerindeki değişme, ister istemez ordunun bir baskı grubu olarak niteliklerini de etkileyecektir.

Orduların profesyonel kadrolarının toplumsal kökenleri ile ilgili bilgilerin çoğu, kuşkusuz ki genel kurmayların veya milli savunma bakanlıklarının dosyalarında vardır. Ancak bu bilgilere ulaşmak, siviller için genellikle olanaksızdır. Amacının bilimsel olması durumu değiştirmemektedir.

1971 yılının ilk aylarında, babaları subay olan Hacettepe Üniversitesi'nin bazı öğrencilerinin aracılığı ile, 239 subay ve 531 assubaya kısa bir anket uygulama olanağını bulduk. Örneklem bazı birliklerdeki tüm subay ve assubayları kapsıyordu. Birliklerde tek elden dağıtılan soru kâğıtları, bizzat denekler tarafından doldurulduktan sonra, gene tek elde toplanarak bize ulaştırıldı.

«12 Mart Muhtırası» ile açılan dönemin koşulları, küçük çaptaki bu araştırmanın sonuçlarının açıklanmasını olanaksızlaştırmıştı. Bu nedenle, subay ve assubayların toplumsal kökenlerinin iki kuşak içinde nasıl değiştiğini gösteren değerlendirmeyi - araya giren askerlik hizmeti nedeni ile — ancak şimdi yapabiliyoruz.

I — Subayların Toplumsal Kökeni

Anketi cevaplandıran 239 subayın baba meslekleri açısından bileşimi şöyle idi.

TABLO — 1

<i>Baba Mesleği</i>	%
Subay — assubay	11.7
Memur	34.7
Tüccar — sanayici	
— müteahhit	7.9
İşçi	5.0
Küçük esnaf — sanatkâr	13.3
Çiftçi	14.2
Gelir sahibi	—
Serbest meslek	12.9
TOPLAM	100.0

Burada subay ve memur kesimlerini «bürokrat» başlığı altında birleştirdiğimizde, ortaya çıkan oran % 46.4'dür. Demek ki günümüzde Türk Ordusunun subay kadrolarının yarıya yakınının bürokrat kökenli olduğunu söyleyebiliriz. Üst gelir grubunda bulunması olasılığı diğerlerine göre daha yüksek olan «tüccar — sanayici — müteahhit» kökenlilerin oranı ise sadece % 7.9'dur. Bu ilk sayılar, subayların daha çok orta ve dar gelirli ailelerden geldiği varsayımını doğrulamaktadır. Ancak babalarının gelir durumlarıyla ilgili kesin göstergelere sahip bulunmadığımız için, bu verileri gene babalarının eğitim düzeylerini gösteren tablo ile karşılaştırmakta yarar görüyoruz.

TABLO — 2

<i>Babanın Öğrenim Durumu</i>	%
Yok	10.0
İlkokul bitirmiş	31.3
Ortaokul bitirmiş	23.4
Lise bitirmiş	16.7
Yüksekokul bitirmiş	18.4
TOPLAM	100.0

Lise veya yüksek öğrenim görmüş ailelerden gelenlerin oranının sadece % 35.1 oluşu dikkati çekicidir. Tüccar — sanayici ve özellikle serbest meslek sahiplerinin bu grupta bulunma olasılığının yüksek olduğu düşünülürse, bürokrat babaların büyük çoğunluğunun üst kademe bürokrasisinden gelmediği söylenebilir.

Baba mesleği ile gene babanın eğitim düzeyi bir arada ele alındığında, durum daha açıklıkla belirlenmektedir (tablo — 3). Bürokrat kökenli

(asker — sivil) olanların oranının % 46.4'ü bulmasına karşılık, bunların ancak üçte birinin (% 16.3) babaları yüksek öğrenim yapmıştır. Başka bir deyişle, deneklerin % 30.1'i, bürokrasinin alt kesimlerinin koşullarını paylaşan ailelerden gelmişlerdir.

TABLO — 3

Subay Babalarının Meslek ve Eğitim Durumlarının Karşılaştırması (%)

	Yok	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Subay — assubay	—	4	4	11	81	100
Memur	—	12	35	34	19	100
Tüccar — sanayici ve müteahhit	—	26	42	16	16	100
İşçi	33	67	—	—	—	100
Küçük — esnaf — zanatkâr	22	59	19	—	—	100
Gelir sahibi	—	—	—	—	—	—
Çiftçi	21	59	21	—	—	100
Serbest meslek	19	39	16	19	6	100

Tüccar - sanayici - müteahhit kesimindeki babaların % 68'inin de ilk ve orta eğitim düzeyinde olmaları dikkati çekicidir. Durum bu kesimin daha çok küçük tüccar ve imalatçılardan oluşması olasılığını güçlendirmektedir.

İşçi kesiminde ise orta öğrenim görmüş olana bile rastlanmamaktadır. Küçük esnaf — zanatkâr grubunun eğitsel bileşimi, çok az bir farkla aynı-

dır. Hatta çiftçi olarak nitelendirilenlerin eğitim durumu da bir önceki kesimle büyük benzerlik göstermektedir.

Eğitim düzeyi açısından en ilginç görünümün «serbest meslek» grubunda olduğu kanısındayız. Ordu içinde böyle bir araştırma yapmanın bilinen zorlukları, bir yandan soru kâğıdının kısalığını zorunlu kıldığı ve öte yandan da anketçi kullanmak olanağını ortadan kaldırdığı için, «serbest meslek» tanımını üzerinde önemli bir yanlış anlama doğmuştur. Sosyolojik bir değerlendirmede ancak doktor, avukat, mühendis gibi serbest çalışma olanağı bulunan meslekler bu gruba girmektedir. Oysa Tablo — 3'den anlaşılacağı üzere, % 94'ü bunun gerektirdiği eğitim düzeyinden geçmemiş kişiler, buraya sokulmuşlardır. Ancak yüksek öğrenim görmüş bulunan % 6'nın gerçekten de serbest meslek sahibi olma olasılığı vardır. Geri kalanlar içinde belki yarı — işsizler bile yer almışlardır.

Örneklemedeki subayların baba mesleklerinin eğitim durumlarıyla karşılaştırılmaları sonucu ortaya çıkan görünümün varsayımlara uygun olduğu kanısındayız. Türk ordusunun bugünkü subay kesiminin yaklaşık dörtte üçünün. toplumdaki orta ve alt gelir gruplarından gelme olasılığı yüksektir.

Babaları yüksek öğrenim yapmış olan «memur — subay» kökenlilere (% 16.3), bir de «tüccar — sanayici — müteahhit» kökenli olanları (% 7.9) eklersek, örneklemedeki subayların ancak % 24.2'sinin orta sınıfın üst tabakalarından gelme olasılığı vardır. (Aslında Tablo — 5' tüccar — sanayici — müteahhit kesimindekilerin % 11'inin, en azından yaşamlarının bir döneminde köyde oturduklarını gösterdiği için, % 7.9 oranının abartmalı olduğunu düşünebiliriz.)

Gelir düzeyi, (son yıllarda durum bir ölçüde değişmiştir), mesleğin niteliğinden doğan zorluklar ve «şark hizmeti» uygulaması, bu durumu yaratan nedenlerin başında yer almaktadır. Askeri öğrenimin parasız oluşu da, — özellikle askeri liselerin kapanmasına kadar — dar gelirli ailelerin çocuklarının orduya katılmaya heves etmelerinde önemli bir etken görünümündedir.

Örnekleme giren subayları, doğdukları yerleşme birimine göre sınıflandırdığımızda ortaya çıkan durum ise şudur:

TABLO — 4

Doğum Yeri	%
2.000'den az nüfuslu	5.4
2.000 - 20.000 arası	27.6
20.000 - 200.000 arası	43.0
200.000'den yukarı	23.8
TOPLAM	100.0

Bu tabloya bakarak, anket kapsamına giren subayların % 5.4'ünün köylü kökenli olma olasılığının yüksek bulunduğunu söyleyebiliriz. Köyde doğmuş olanların baba mesleklerine baktığımızda da (Tablo — 5) bu ilk izlenim büyükölçüde doğrulanmaktadır. Ancak babanın memuriyeti sırasında köyde doğmuş olma olasılığı yüksek bulunanları dışarda bırakırsak, köylü kökenli subayların oranı % 4.6'da kalmaktadır.

TABLO — 5

Subayların Doğum Yerlerinin, Babalarının

Mesleği İle Karşılaştırması %

	Köy	Kasaba	Kent	Büyük kent	Toplam
Subay — assubay	—	21	52	46	100
Memur	2	27	48	23	100
Tüccar — sanayici — müteahhit	11	21	47	21	100
İşçi	—	25	25	50	100
Küçük esnaf — zanat kâr	13	16	59	13	100
Gelir sahibi	—	—	—	—	—
Çiftçi	15	56	21	9	100
Serbest meslek	—	23	52	26	100

Dede meslekleri ile ilgili tabloya bakıldığında, baba meslekleri ile ilgili olandan oldukça farklı bir manzara görüyoruz (Tablo — 6)

TABLO — 6

<i>Dede Mesleği</i>	%
Subay — assubay	8.3
Memur	15.0
Tüccar — sanayici — müteahhit	8.3
İşçi	1.6
Küçük esnaf — zanatkâr	13.3
Gelir sahibi	5.0
Çiftçi	33.4
Serbest meslek	14.6
TOPLAM	100.0

Dikkat çeken ilk nokta, dedeleri bürokrat (subay — memur) olanların oranının % 23.3'de kaldığıdır. Oysa bir kuşak sonra bu oranın taa iki katına (% 46.4) ulaştığını yukarıda görmüştük. Tüccar — sanayici — müteahhit, serbest meslek ve küçük esnaf — zanatkâr kesimlerinin oranlarında ise bir değişiklik yoktur. Bürokrat kökenlilerin oranı dededen babaya iki misli artarken, tersine bir değişimi de çiftçi kökenlilerde buluyoruz: Oran % 33.4'den % 14.2'ye iniyor. Dedelerin toplumsal sınıflandırılmasında % 50 ile yer tutan «gelir sahibir» kesimi ise bir kuşak sonra kaybolmaktadır.

Gerek üst gelir düzeyde olması olasılığı yüksek bulunan «gelir sahibi» kesiminin yokoluşu, gerekse çiftçi kökeninin bir kuşak sonra yarı yarıya —hatta daha da fazla — azalışı, subayların toplumsal kökenlerinin evriminde orta — sınıf eğilimin gittikçe ağır bastığını göstermesi bakımından ilginçtir.

Örneklemdaki subayların baba ve dede mesleklerinin karşılaştırıldığı Tablo — 7; aynı zamanda dikeyine toplumsal hareketliğin genel eğilimlerini ortaya koyması bakımından da ilginçtir. Dededen babaya toplumsal kökenin değişmemesi yönünden ilk sırayı % 85 ile çiftçiler almaktadır. Fakat onların hemen ardından, dikeyine toplumsal hareketsizlik demek olan bu olguya en yüksek oranda rastlanan ikinci kesimi, babaları subay ve assubay olanlar oluşturmaktadır. Babaları subay — assubay olanların % 54'ünün dedeleri de sivil veya asker bürokrattır.

TABLO — 7

*Subayların Baba ve Dede
Mesleklerinin Karşılaştırması (%)*

Baba Mesleği	Dede Mesleği										TOPLAM
	Subay — assubay	Memur	Tüccar — sanayici — mütehahhit	İşçi	Küçük esnaf — zanaatkâr	Gelir sahibi	Çiftçi	Serbest meslek			
Subay — assubay	29	25	14	—	7	4	11	11	11	100	
Memur	7	27	5	1	7	8	29	16	100		
Tüccar — sanayici — mütehahhit	16	5	37	—	5	5	26	5	100		
İşçi	—	—	—	17	25	—	42	17	100		
Küçük esnaf — zanaatkâr	—	9	3	—	50	3	28	6	100		
Gelir Sahibi	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Çiftçi	—	—	6	3	3	—	85	3	100		
Serbest meslek	10	10	6	—	10	6	16	42	100		

TABLO — 8

İki Kuşaktaki Subayların Baba Mesleklerinin Karşılaştırması (%)

	Subay — assubay	Memur	Tüccar — sanayici — müteahhit	İşçi	Küçük esnaf — zanatkâr	Gelir sahibi	Çiftçi	Serbest meslek	TOPLAM
Bir kuşak önceki subayların baba meslekleri	29	25	14	—	7	4	11	11	100
Bugünkü subayların baba meslekleri	11	34	8	5	13	—	14	13	100

Fakat ordunun subay kesiminin toplumsal kökeninin ne yönde değiştiğini anlamak için asıl sağlam yöntemin, dede ve baba mesleklerinin karşılaştırılmasından çok, iki kuşaktaki subayların baba mesleklerinin karşılaştırılması olacağını sanıyoruz. Tablo — 8'de örnekleme giren subayların baba meslekleri ile, babaların kuşağındaki subayların baba meslekleri karşılaştırılmaktadır.

Burada dikkati çeken ilk nokta, subay kökenli olanlardaki azalma eğilimidir. İki kuşak içinde, babası da subay veya assubay olanların oranı % 29'dan % 11'e inmiştir. Subaylar arasında, çocuklarının da aynı mesleğe girmesini isteyenlerin azaltmakta olduğu varsayımı doğmaktadır. Buna karşılık babası memur olanlar grubunda önemli sayılabilecek bir artış olmuştur. (% 9). Daha önce de yaptığımız gibi, bu iki gurubu «askeri — sivil bürokrat» başlığı altında birleştirirsek, bir kuşaktan ötekine oranın % 54'den % 45'e indiği görülmektedir. Bu ise, yukardaki ilk değerlendirmenin ilk bölümünün aldatıcı olduğu sonucunu doğurmaktadır. Ancak gelir sahibi kökenliler ortadan kalkmakta, tüccar — sanayici vb. kesiminden gelenler yarı yarıya azaltmakta; buna karşılık ilk kez işçi çocukları da subaylar arasına katılmakta ve küçük esnaf — zanaatkâr kökenlilerin oranı iki misline yakın bir artış göstermektedir. Orta sınıf eğiliminin güç kazandığını ve subaylığın, alt gelir düzeyindeki bazı toplumsal kesitler açısından (işçi, küçük esnaf ve çiftçi), toplumsal hiyerarşide yükselmek için bir olanak olmaya devam ettiğini, incelememizin bu aşamasında da tekrarlayabiliriz.

II — Assubayların Toplumsal Kökeni

Anketi cevaplandıran 531 assubay, baba meslekleri açısından şöyle bir dağılım göstermektedir:

TABLO — 9

Baba Mesleği	%
Subay — assubay	2.2
Memur	17.7
Tüccar — sanayici — müteahhit	2.6
İşçi	16.0
Küçük esnaf — zanaatkâr	16.7
Gelir sahibi	0.5
Çiftçi	37.8
Serbest meslek	6.2
TOPLAM	100.0

Dikkati çeken ilk nokta, çiftçi kökenli olanların oranlarındaki yüksekliktir. Küçük veya orta çiftçilerin ellerindeki topraklar ailenin büyümesi oranında yetersizleşince, assubaylığın bir çıkış noktası haline geldiği anlaşılmaktadır. Bu kesim için, ordunun subay kadroları arasına katılmanın zorlukları kuşkusuz daha büyüktür.

Çiftçi kökenli olanlardan sonra en büyük grupları, memur, işçi ve küçük esnaf kökenliler oluşturmaktadır. Ancak baba meslekleri gene babaların eğitim durumlarıyla karşılaştırıldığında (Tablo — 10), memur kökenli olduklarını söyleyenlerin büyük çoğunluğu ile bürokrasinin alt kesimlerinden geldiği görülmektedir. Hatta bunların içinde babaları ilkokulu bitirmemiş

TABLO — 10
Assubay Babalarının Meslek ve
Eğitim Durumlarının Karşılaştırması %

	Yok	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Subay ve assubay	—	25	50	8	17	100
Memur	3	45	30	17	5	100
Tüccar — sanayici — müteahhit	21	64	7	7	—	100
İşçi	40	54	5	1	—	100
Küçük esnaf — zanatkâr	36	61	3	—	—	100
Gelir sahibi	—	—	—	—	—	—
Çiftçi	45	52	3	—	—	100
Serbest meslek	36	61	3	—	—	100

olanların bile bulunması, «mütahdem»lerin aynı sınıfa sokulduğunu göstermektedir. «Subay ve assubay» grubunun eğitim düzeyi de aynı açıdan aydınlatıcıdır ve zaten düşük bir orana sahip bulunan bu kesimin, büyük çoğunluğu ile assubay ve «alaylı» askeri görevlilerden oluştuğunu düşündürmektedir.

Babaların eğitim düzeylerini bir bütün olarak ele aldığımızda şöyle bir manzara ile karşıyoruz:

TABLO — 11

Babanın Öğrenim Durumu	%
Yok	32.7
İlkokul bitirmiş	52.7
Ortaokul bitirmiş	9.4
Lise bitirmiş	3.7
Yüksekokul bitirmiş	1.3
TOPLAM	100.0

Hiçbir öğrenim görmemiş olanlar ile sadece ilkokulu bitirmiş bulunanların ezici çoğunluğu (% 85.4), toplumsal kökenin belirlenmesinde en az mesleksenel dağılım kadar anlamlıdır. Eğitim durumu, özellikle lise düzeyinin altında toplumsal sınıf ayırımına koşut gittiğine göre; assubayların daha çok alt gelir gruplarından geldiğini söyleyebileceğimiz kanısındayız. Tablo — 10'da subay — memur kesimi dışında yüksek öğrenim yapanın bulunmaması, lise ve hatta orta öğrenim yapmış olana bile çok düşük oranda rastlanabilmesi, bu varsayımı güçlendirmektedir. Hele «serbest meslek» grubundakilerin durumu, ne tür bir serbest mesleğin söz konusu olabileceğini göstermektedir. Bu gruptakilerin % 97'si ya öğrenim görmemiştir, ya da ancak ilkokulu bitirmiştir. Geriye kalan % 3 ise ortaokul diplomasına sahiptir.

Örnekleme giren assubaylar, doğdukları yerleşme birimine göre sınıflandırıldıklarında ortaya çıkan durum şöyledir:

TABLO — 12

Doğum Yeri	%
2.000'den az nüfuslu	14.5
2.000 - 20.000 arası	57.0
20.000 - 200.000 arası	22.5
200.000'den yukarı	5.8
TOPLAM	100.0

Örnekleme giren assubayların % 15.5'inin köylü kökenli olabileceği anlaşılmaktadır. Köyde doğanların baba meslekleri Tablo — 13'de görülmektedir. Babanın memuriyeti sırasında köyde doğmuş olabilecekleri dışarda bırakırsak, bu oran % 13.1'e inecektir.

Assubayların doğum yerleri arasında ağır basan yerleşme biriminin «kasaba» oluşu dikkati çekicidir. Demek ki, ordunun bu kesiminin genellikle dar gelirli ailelerden gelen; çocuklukları genellikle köy ve kasabalarda geçmiş kişilerden oluştuğunu söylemek olanaklıdır.

TABLO — 13

*Assubayların Doğum Yerlerinin Baba**Meslekleri İle Karşılaştırması (%)*

	Köy	Kasaba	Kent	Büyük kent	Toplam
Subay — assubay	8	42	25	25	100
Memur	6	27	48	23	100
Tüccar — sanayici — müteahhit	7	86	7	—	100
İşçi	15	52	25	8	100
Küçük esnaf — zanatkâr	6	66	22	6	100
Gelir sahibi	—	—	—	—	—
Çiftçi	25	57	18	—	100
Serbest meslek	3	45	36	15	100

Dede meslekleri ile ilgili tabloya bakıldığında, baba meslekleri ile ilgili tablodan oldukça farklı bir durumla karşılaşıyoruz:

TABLO — 14

<i>Dede Mesleği</i>	%
Subay — assubay	2.0
Memur	4.1
Tüccar — sanayici — müteahhit	0.9
İşçi	6.5
Küçük esnaf — zanatkâr	9.9
Gelir sahibi	0.9
Çiftçi	69.8
Serbest meslek	5.4
TOPLAM	100.0

İlk fark «sivil — asker bürokrat» kesiminde dikkati çekmektedir. Dedelerin kuşağında bu grubun oranı % 6.1 iken, bir kuşak sonra üç katı artarak % 19.9'u bulmaktadır. İşçi kesiminin oranı da, dedelerin kuşağından babaların kuşağına gelirken % 6.5'den % 16.0ya küçük esnaf — zanatkâr kesiminin oranı ise % 9.9'dan % 16.7'ye çıkmıştır. Buna karşılık çiftçilerin oranı % 69.8'den % 37.8'e düşmektedir.

İki kuşak arasındaki bu farklılaşma, dikeyine toplumsal hareketlilik açısından oldukça önemlidir ve dinamik bir yapıyı yansıtmaktadır. Toprağa bağlı üretimin hızlı bir nüfus artışına koşut olarak gelişmemesi, bu hareketliliğin ilk akla gelen nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Toprakta kopma zorunda olan kişiler için, küçük girişim, işçilik veya «devlet kapısı» en olası çözüm yollarıdır.

Örnekteki assubayların baba ve dede mesleklerinin karşılaştırıldığı Tablo — 15, bu kesimdeki üç kuşak arasında dikeyine toplumsal hareketliliğin subay kesimine oranla çok daha fazla olduğunu kanıtlamaktadır. Subay kesiminde baba ve dedenin aynı meslek grubundan olma oranlarındaki yükseliğe karşılık, assubay kesiminde bu duruma sadece çiftçiler arasında rastlanmaktadır. Çiftçilikten başka bir meslek grubuna geçtikten sonra assubay olma, adeta kuşağın ortaya koyduğu genel bir eğilimdir. Yani genellikle çiftçi dedenin çocukları başka bir meslek grubunda şanslarını aramak zorunda kalmışlar ve onların da çocukları ordunun assubay kesimine katılmışlardır. (x)

TABLO — 15
Assubayları Baba ve Dede Mesleklerinin
Karşılaştırması (%)

BABA MESLEĞİ	DEDE MESLEĞİ									
	Subay — assubay	Memur	Tüccar — sanayici — müteahhit	İşçi	Küçük esnaf — zanatkâr	Gelir sahibi	Çiftiçi	Serbest meslek	TOPLAM	
Subay — assubay	—	8	8	—	8	—	67	8	100	
Memur	10	15	—	3	10	—	54	9	100	
Tüccar — sanayici — müteahhit	7	—	14	21	—	—	57	—	100	
İşçi	1	2	1	20	8	—	60	7	100	
Küçük esnaf — zanatkâr	—	4	—	7	34	3	48	3	100	
Gelir sahibi	—	—	—	—	—	—	67	33	100	
Çiftiçi	—	—	—	2	1	1	95	—	100	
Serbest meslek	—	3	3	6	9	—	52	27	100	

III — Subay ve Assubayların Toplumsal

Köken Farkları

Örneklemeimize giren subay ve assubayların toplumsal köken farkının ilk ölçütü kuşkusuz ki baba meslekleridir (Tablo — 16).

TABLO — 16

Baba Mesleği	Subay %	Assubay %
Subay — assubay	11.7	2.2
Memur	34.7	17.7
Tüccar — sanayici vb.	7.9	2.6
İşçi	5.0	16.0
Küçük esnaf	13.3	16.7
Gelir sahibi	—	0.5
Çiftçi	14.2	37.8
Serbest meslek	12.9	6.2
	100.0	100.0
TOPLAM	100.0	

«Asker — sivil bürokrat» kökenli olanlar subaylar arasında % 46.4'ü bulurken, assubaylar arasında bu oran % 19.9'da kalmaktadır. «Serbest meslek» olarak gösterilen gruptaki subay babalarının oranı % 12.9 ile assubay babalarının oranının (% 6.2) iki katına yaklaşmaktadır. «Tüccar — sanayici — müteahhit» kökenli olan subayların oranı da % 7.9 ile aynı kökenli assubayların (% 2.6) üç katı kadardır.

Buna karşılık assubaylar içinde çiftçi kökenlilerin oranı (% 37.8), subayların (% 14.2) üç katına yakındır. İşçi kökenli olanlar için de durum, % 5'e karşı % 16 ile aynıdır.

İki grubun toplumsal temelinde benzeyen tek nokta ise «küçük esnaf — zanatkâr» kökenli olanların oranı ile ilgilidir. Aradaki fark bu kesim-

8.2 (x) Subayların toplumsal kökenlerinin evrimi açısından uyguladığımız bir tekniği burada ne yazık ki uygulayamıyoruz. Çünkü assubaylar içinde babaları subay — assubay olanlar çok küçük bir grup (% 2.2) oluşturmaktadır. Bu derecede küçük bir gurubun dede mesleğine bakarak babaların toplumsal kökenini bulmak ve şimdiki assubay kuşağıninki ile karşılaştırmak olanaksızdır. Böyle bir ayrımın istatistiksel açıdan anlamının olmayacağı açıktır.

de (% 13.3 ve % 167) çok küçük sayılabilir.

Bürokrat, tüccar — sanayici ve serbest meslek gibi, gelir düzeyi nisbeten daha yüksek olan gruplarda subayların oranı yüksektir; çiftçi ve işçi gruplarında ise assubayların oranı yüksektir. Bu durumun beklentilere uyduğu ve doğal olduğu kanısındayız. Toplumun alt katmanlarından gelenler ancak assubay olabilirken, daha yüksek bir gelir ve eğitim düzeyindeki ailelerin çocukları subay olabilme olanaklarına sahiptir.

Tablo — 17 subay ve assubay babalarının eğitim düzeyleri arasında ne büyük bir fark olduğunu ortaya koymakta ve iki kesimin toplumsal köken farkına da daha açıklık getirmektedir.

TABLO — 17

Babanın Öğrenim Durumu	Subay (%)	Assubay (%)
Yok	10.0	32.7
İlkokul bitirmiş	31.3	52.7
Ortaokul bitirmiş	23.4	9.4
Lise bitirmiş	16.7	3.7
Yüksekokul bitirmiş	18.4	1.3
TOPLAM	100.0	100.0

Subay babalarının % 41.3'ü ilkokul veya daha alt eğitim düzeyinde iken, assubay babaları arasında bu oran % 85.4'e ulaşmaktadır. En az aynı derecede anlamlı bir fark ise yüksek öğrenim yapmış olanlarla ilgilidir. Örnekteki subayların % 18.4'ünün babası yüksek okul veya üniversite diplomasına sahipken, assubay babalarının sadece 1.3'ü aynı durumdadır.

Subay ve assubayları doğum yerleri açısından karşılaştırdığımızda da karşımıza benzeri bir manzara çıkmaktadır. (Tablo — 18).

TABLO — 18

Doğum yeri	Subay (%)	Assubay (%)
Köy	5.4	14.5
Kasaba	27.6	57.0
Küçük kent	43.0	22.5
Büyük kent	23.8	5.8
TOPLAM	100.0	100.0

Subaylar içinde köy ve kasabada doğanların oranı % 33 iken, assubayların % 71.5'i köy ve kasabada doğmuştur. Subaylar içinde büyük

kentte doğanların oranınının % 23.8 olmasına karşılık, assubaylar için bu oranı % 5.8'e inmektedir.

Subay ve assubayların kendi aralarında ve babaların kuşaklarında var olan farklılıklara doğal olarak dedelerinin kuşağında rastlıyoruz (Tablo — 19)

TABLO — 19

<i>Dede Mesleği</i>	<i>Subay (%)</i>	<i>Assubay (%)</i>
Subay — assubay	8.3	2.0
Memur	15.0	4.1
Tüccar — sanayici vb.	8.3	0.9
İşçi	1.6	6.5
Küçük esnaf—zanatkâr	13.3	9.9
Gelir sahibi	5.0	0.9
Çiftçi	33.4	69.8
Serbest meslek	14.6	5.4
TOPLAM	100.0	100.0

Babaların kuşağında rastlanan eğilimler ilginç bir biçimde dedelerin kuşağında da sürmektedir. Gene bürokrat, tüccar — sanayici, serbest meslek gruplarında subay dedelerinin oransal ağırlığı çok daha fazladır. İşçi ve çiftçi gruplarında durum gene assubayların lehinedir. Dedelerin kuşağında önem kazanan «gelir sahibi» grubunda da subaylar ağır basmaktadır.

Suubay ve assubaylar arasında, babaların ve dedelerin kuşağında görülen bu farklılıkların ileride de sürmesi kanımızca doğal olacaktır.

Subay ve assubaylığa yönelen toplumsal tabakalar arasında asıl farklılaşma ilişme çiftçilerle ilgilidir. Ordunun profesyonel kadrolarında çiftçi kökenli olanlar giderek hızla azalmaktadır. Bu ise ordunun toplumsal kökeninde önemli bir değişme anlamına gelmektedir.